

ΠΟΛΙΤΕΙΟΚΡΑΤΙΑ - ΚΑΙΣΑΡΟΠΑΠΙΣΜΟΣ!

«Οὐ βασιλέων ἐστὶ νομοθετεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ» (Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Περί Εἰκόνων Β. 12, ΡG 94, 1269 C)....

ὑπό π. Νικηφόρου Νάσσου

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Τά θλιβερά γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα στόν τόπο μας, γιά τήν ἀποφυγή τῆς διασπορᾶς τῆς πανδημίας, μέ τά ἐπαχθῆ, κατά τῆς Ἐκκλησίας μέτρα πού ὀριζαν τήν παύση λειτουργίας τῶν ἱερῶν Ναῶν κατά τίς ἡμέρες τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀποτελοῦν αἰτία βαθυτάτης θλίψεως κάθε Ὁρθοδόξου, συνειδητοῦ πιστοῦ, πού εἶδε τήν Πολιτεία νά παρεμβαίνει βαναύσως εἰς τά τῆς πίστεώς του. Εἶναι βεβαίως παρατηρημένο ὅτι κάθε χρόνο, κατά τίς μεγάλες Ἑορτές, Χριστουγέννων καί Πάσχα, μέ διαφόρους τρόπους καί μορφές πολεμικῆς, ὅπως: καταφορές ἐναντίον τοῦ Ἁγίου φωτός, βιβλία κατά τοῦ Θεανδρικοῦ Προσώπου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, βλάσφημες ταινίες ἢ θεατρικές παραστάσεις κ.ἄ. ἐπιχειρεῖται νά προσβληθεῖ ἡ Ὁρθόδοξος βιωματική ἐμπειρία τῶν πιστῶν. Φέτος, «κτυπήθηκε» ἐπισήμως ἀπό τήν Πολιτεία ἡ καρδιά, ὁ πυρῆνας, τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πού εἶναι ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἡ Θεία Κοινωνία, ἡ μετοχή στήν βρώση τοῦ Παντίμου Σώματος καί τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Εἶχε, ἄραγε τό δικαίωμα ἡ Πολιτεία νά ἀπαγορεύσει τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας; Ἡ Ἐκκλησία καλῶς δέχθηκε τίς ἀπαγορεύσεις τῶν ΚΥΑ; Εἶναι ἀπορίες πολλῶν πιστῶν, κληρικῶν καί λαϊκῶν.

Όλα τὰ πρόσφατα γεγονότα ὀδήγησαν τὴ σκέψη μας σὲ μιά ἀναψηλάφηση στό κείμενο πού ἀκολουθεῖ, τῶν βασικῶν σημείων, πού ἔχουν σχέση μέ τὴν ἐκκλησιαστική καί πολιτειακή συμπόρευση, ὅπως αὐτὴ διαμορφώθηκε μέσα στόν ἱστορικό χρόνο καί χώρο, στό πλαίσιο τῆς λεγομένης **Συναλληλίας**, καθὼς καί τίς ὑπερβάσεις πού σημειώθηκαν διαχρονικά, δημιουργώντας χαίνουσες πληγές. Δυστυχῶς καθὼς ἀκούγεται, ἔπεται καί συνέχεια...

Πάντως, τὸ μόνο βέβαιο γεγονός εἶναι πὼς, μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν κρίση, ἀποκαλύφθηκαν -κατὰ τὸ Εὐαγγελικόν- «πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί»...

Α. Η ΘΛΙΒΕΡΗ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰσηλθε ὁ Βασιλεύς (ἢ Κυβέρνηση) «καί μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ Θουσιαστηρίου». Καί «πάντες ὑπετάγησαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἐγκοσμίου ἀρχῆς»¹. Αὐτὰ τὰ λόγια σημείωνε ὁ μεγάλος καί ἐπιφανὴς λόγιος κληρικός, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων, σχολιάζοντας τὸ 24^ο Ἄρθρο τῆς «Διακηρύξεως» τοῦ 1833, μέ τὸ ὁποῖο καθορίζεται ἡ μνημόνευση – «μνημόσυνο» τοῦ Βασιλέως, ὡς Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας! Ναί, ἡ διατύπωση ἦταν ξεκάθαρη: «Εἰς τὰς ἐκκλησιαστικάς τελετάς μνημονεύουν οἱ Ἀρχιερεῖς πρῶτον μὲν τὸν Βασιλέα, δεῦτερον δέ τὴν Ἱεράν Σύνοδον, λέγοντες· Μνήσθητι Κύριε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἦν χάρισαι κτλ»². Ἡ μνημόνευση αὐτὴ, ἔφθανε καί στήν «ἐπὶ τῶν ἀδύτων ἀναφορά», δηλαδή στή μνημόνευση τοῦ

¹Κ. Οἰκονόμου, *Τὰ Σωζόμενα Ἐκκλησιαστικά Συγγράμματα* (ἔκδ. Σοφ. Κ. Οἰκονόμου), τ. Γ', Ἀθήνησι, ΑΩΞΣΤ', σελ. 82. Βλ. πρωτοπρ. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία στήν Ὀρθόδοξη Παράδοση*, ἐκδ. Ἀρμός, σελ. 61.

²Αρχιμ. Θ. Στράγγα, *Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν (1817-1967)*, τόμ. Α', σελ. 73.

Βασιλέως στό κυριότερο μέρος κατά τήν Εύχαριστία, ἀμέσως μετά τόν Καθαγισμό τῶν Τιμίων Δώρων, ἦτοι στό «*Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε*».

Στίς ἡμέρες μας, ἔχουμε μίαν ἄλλη εἰσβολή τοῦ Καίσαρος «*καί μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ Θουσιαστηρίου*». Πρόκειται γιά μιά εἰσβολή πού πραγματοποιήθη ὡς μή ὄφειλε καί ἡ ὁποία συντελεῖ στήν αὐτοθεοποίηση τῆς Πολιτείας, ὡς ἀπόλυτης πολιτειοκρατίας! "Ενας νέος Καισαροπαπισμός! Μιά ἄτσαλη, ἀδιάκριτη, ἀψυχολόγητη καί βάνουση ἐπέμβαση τοῦ Καίσαρα «*ἐν οἷς οὐ δεῖ*»! Μιά ὠμή εἰσχώρηση στά «*χωράφια*» τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα στήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησιολογία καί Μυστηριολογία, ἐξικνουμένη καί μέχρι τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος αὐτῆς, ἦτοι τοῦ παμμεγίστου καί ὑπερφυστάτου Μυστηρίου τῆς θείας Εύχαριστίας καί θείας Κοινωνίας! Ἀπαγορεύθηκε στούς πιστούς ὁ ἐκκλησιασμός. Ἀπαγορεύθηκε ἡ Μετάληψη τοῦ Σώματος καί Αἵματος τοῦ Χριστοῦ! Ὅντως, ὅπως τολμηρά ἀπεφάνθη ὁ Μητροπολίτης Κερκύρας, **ποινικοποιήθηκε ἡ θεία Κοινωνία, ποινικοποιήθηκε ὁ Χριστός!**" Ὡ καιροί, ὦ ἦθη! Μέ τό πρόσχημα τῆς προστασίας ἀπό τόν κορωνοϊό, μιά σειρά μέτρων καί ἐνεργειῶν ἀπό πλευρᾶς τῆς Πολιτείας εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας εἶδαμε κατά τήν φετινή Μ. Ἑβδομάδα, ἐνέργειες πού σημάδεψαν μέ τά πλέον μελανά χρώματα τή χώρα μας...

Ἀπαγόρευσαν καταρχήν τήν τέλεση τοῦ Μυστηρίου τῶν Μυστηρίων, πού εἶναι ἡ θεία Λειτουργία, τό κέντρο καί ὁ ἡ καρδιά τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Ἐπέτρεψαν κατόπιν τήν τέλεση τῆς Εύχαριστίας μέ συμμετοχή 4 ἀτόμων σέ κάθε ἰ. Ναό, χωρίς νά ἀκούγεται ἀπό τίς μικροφωνικές ἐγκαταστάσεις ἡ θ. Λειτουργία καί χωρίς νά κτυπᾷ ἡ γλυκύλαλη Καμπάνα, πού καλεῖ τούς πιστούς ὅπως τό σήμαντρο τότε ἐπί Νῶε, νά εἰσέλθουν στήν πνευματική Κιβωτό, προκειμένου νά διασωθοῦν ἀπό τούς πάσης φύσεως κατακλυσμούς. Ἔστειλαν κατόπιν τά ὄργανα τῆς τάξεως νά φρουροῦν τούς Ναούς τῆ Μ. Παρασκευῆ, ὅπως τότε ἡ κουστωδία ἐστάλη νά φρουρεῖ τόν Τάφο τοῦ Κυρίου, ἀγνοῶντας οἱ πλάνοι ὅτι **«οὐ γάρ καθέξει τύμβος Αὐτοζωΐαν»...**

Ἔσυραν «*παραβάτες*» Μητροπολίτες (Κυθέρων, Κερκύρας) καί ἱερεῖς στόν Εἰσαγγελέα ἐπειδή τέλεσαν ἰ. Ἀκολουθίες μέ ὀλιγοστούς πιστούς, ἢ ἐπειδή κοινώνησαν κάποιους, ἢ ἐπειδή λιτάνευσαν τά ἱερά Σκηνώματα τῶν

Αγίων³. Τόλμησαν ακόμη οι έντολοδοχοί της κρατικής εξουσίας να έπιβάλουν πρόστιμο σέ οδηγό τοῦ αὐτοκινήτου πού μετέφερε τήν Ἁγία Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, γιά νά δείξουν τή μεγάλη τους ἀσέβεια πρὸς τήν Μητέρα τοῦ Θεανθρώπου Λυτρωτοῦ. Αὐτά ὅλα, σύμφωνα μέ τή γνώμη Θεολόγων, ἀλλά καί ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, συνιστοῦν ἕνα **συγκεκριμένο διωγμό** κατά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν ἱερῶν της σεβασμάτων! Ἡ δέ σύλληψη ἑνός ἱερέως, κατόπιν καταγγελίας, ἐπειδή κοινώνησε δύο μικρά παιδιά, δείχνει στήν καλύτερη περίπτωση τήν ἀπιστία πρὸς τό Μυστήριό καί στή χειρότερη τήν πολεμική ἐναντίον Αὐτοῦ τοῦ Θυσιαζομένου «ἀναιμάκτως» γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, Θεανθρώπου Χριστοῦ. Δικαίως, λοιπόν, ἡ Ἐφημερίδα «Ἐστία» στίς 28 Ἀπριλίου ἔγραφε: **«Μέ ἀφορμή τόν κορωνοϊό ἐφαρμόσθηκε σχέδιο ταπεινώσεως τῆς Ἐκκλησίας»...**

Σχετικά, δέ, μέ τό ζήτημα τῆς θείας Κοινωνίας, διατρανώνουμε πρὸς κάθε κατεύθυνση, χωρίς φόβο καί πάθος πῶς, ἐάν γιά τούς ἀλιβάνιστους καί ἀλειτούργητους πολιτικούς μας (ἐξαιρέσει ὀλιγοστών) καί τούς ἄσχετους δημοσιογράφους ἡ θεία Κοινωνία εἶναι φορέας μικροβίων, γιά μᾶς τούς πιστεύοντας αὐτό τό Μυστήριό εἶναι **φορέας ὑγείας ψυχῆς καί σώματος!** Ἡ θεία Εὐχαριστία, κατά τήν ζῶσα Παράδοσή μας, ὅπως τήν ἐκφράζουν οἱ γνήσιοι φορεῖς της, οἱ Ἅγιοι Πατέρες, εἶναι **«φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μή ἀποθανεῖν, ἀλλά ζεῖν ἐν Θεῷ διά Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριο ἀλεξίκακον»**⁴. Naί, ὁ Ἀρχηγός τῆς Πίστεώς μας, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μεταλαμβάνόμενος ἀπό τούς πιστούς, ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς των καταστάσεως, **«καί καθαίρει, καί φωτίζει, καί φωτός ποιεῖ μετόχους»**, σύμφωνα μέ τήν ἀπαστρέπτουσα ποιητική γλῶσσα τοῦ φωτοφόρου καί θεόπτου Συμεῶνος, τοῦ Νέου Θεολόγου⁵. Καί εἶναι στούς Ὁρθοδόξους γνωστό πῶς, ὅταν κοινωνοῦν, μετέχουν καί τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ! Γιά μᾶς, ἡ θεία Εὐχαριστία – θ. Κοινωνία δέν ἔχει καθόλου χαρακτήρα συμβολικό, ἢ μεταφορικό, ἢ ὅ,τι ἄλλο. Πρόκειται γιά **μετοχή πραγματική καί ὄντολογική** στό ἴδιο τό θεωμένο, λόγω τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως μέ τή θεία φύση τοῦ Χριστοῦ, ἀνθρώπινο σῶμα Του, τό ὅποιο

³Αραγε, ἡ δικαστική δίωξη ἐναντίον τοῦ τολμηροῦ Μητροπολίτου Κερκύρας κ. Νεκταρίου ὀφείλεται στό ὅτι λειτούργησε καί λιτάνευσε το ἱερό Σκήνωμα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἢ μήπως ἐπειδή μόλις ἐπεβλήθησαν τά μέτρα ἀπό πλευρᾶς Πολιτείας, ἐκφράσθηκε μέ παρρησία λέγοντας ὅτι αὐτά πού συμβαίνουν εἶναι πρόβα γιά τήν παγκόσμια διακυβέρνηση;..

⁴Ἰγνατίου Θεοφόρου, *Πρὸς Ἐφεσίους*, PG 5, 753B-756 A.

⁵Βλ. Εὐχή ποιητική, ἀπό τήν Ἀκολουθία τῆς θείας Μεταλήψεως.

υπάρχει μέ τό τρόπο υπάρξεως τῆς πρώτης (τῆς Θείας φύσεως) καί εἶναι πλήρες τῶν ἀκτίστων Ἐνεργειῶν της⁶! Πρέπει ἐπιτέλους νά κατανοηθεῖ πώς, ἡ πίστη μας καί ἡ Θεολογία μας δέν εἶναι ὅ,τι φαντάζεται ὁ κάθε ἀνερμάτιστος δημοσιογράφος, πού βγαίνει ὡς «παπαγαλάκι» κατά τή συνήθη ἔκφραση, νά πεῖ αὐτά πού διετάχθη καί νά προσβάλει τήν πίστη τοῦ εὐλαβοῦς λαοῦ! Καί εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς μεγάλης ἐπιστήμονος – εἰδικοῦ λοιμωξιολόγου - κ. Γιαμαρέλλου τό γεγονός ὅτι δήλωσε εὐθαρσῶς πώς, ὅταν ἀνοίξουν οἱ Ναοί, **θά προσέλθει πρώτη** νά μεταλάβει τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων!

Οἱ ἀπαγορεύσεις, ἡ προσβολή τῆς θ. Εὐχαριστίας, τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ γεγονότος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου καί ὅσα ἀτοπήματα ἔλαβαν χώρα στήν Ὁρθόδοξη Ἑλλάδα κατά τό φετινό «μαύρο Πάσχα», ὅπως χαρακτηρίσθηκε δικαίως, κάθε ἄλλο παρά τούς διακριτούς ρόλους Ἐκκλησίας καί Πολιτείας πληροῦν καί κάθε ἄλλο παρά τιμὴ στήν πολιτική ἡγεσία τοῦ τόπου μας περιποιοῦν.

B. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Πρὶν ἀναφερθοῦμε, μέ κάθε δυνατή συντομία, στό πολυσυζητημένο θέμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, θά δοῦμε πῶς ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας εἶδε μέσα στόν ἱστορικό χρόνο τή συνύπαρξη τῶν δύο θεσμῶν. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς γνωστόν, εἶναι τό μυστηριακό σῶμα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι μιά ὀλόκληρη κοινωνία, ἕνας Θεανθρώπινος Ὄργανισμός. Ἡ Ἐκκλησία, μεταξύ ἄλλων, ὀνομάζεται **«καινὴ κτίσις»** κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο⁷, **«κοινωνία Χάριτος καί σωτηρίας»**,

⁶Πρωτοπρ. Ν. Λουδοβίκου, *Μεταλαμβάνοντας σέ καιρούς Πανδημίας*, Ἄρθρο, στό antifono.gr. 26-3-2020. Ὁ σεβαστός π. Νικόλαος, μέγας Δογματολόγος τῆς ἐποχῆς μας, ἀρκετές φορές στίς Παραδόσεις τῶν μαθημάτων του, μᾶς παρουσίαζε τή θέση τοῦ ἁγίου Συμεῶνος Ν. Θεολόγου, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο, τά «ἄρρητα ῥήματα» τοῦ Παύλου καί τά αἰώνια ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, «ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν», **ταυτίζονται μέ τή Θεία Εὐχαριστία**. Πράγματι, γράφει, σχετικά ὁ φωτοφόρος καί θεόπτης ἅγ. Συμεών: «Μετά τῶν ἀποκειμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν, αὐτό τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἃ καθ' ἐκάστην ὀρῶμεν καί ἐσθίομεν καί πίομεν, ταῦτα ὁμολογουμένως τά ἀγαθὰ ἐκεῖνα εἰσι· ἐκτός δέ τούτων οὐδαμοῦ τῶν ρηθέντων οὐδέ ἐν εὐρεῖν ἐξισχύσεις, κἄν πᾶσαν διαδράμῃ τήν κτίσιν». Βλ. πρωτοπρ. Ν. Λουδοβίκου, *Ἡ κλειστή πνευματικότητα καί τό νόημα τοῦ ἐαυτοῦ*, ἐκδ. Ἑλληνικά γράμματα, Ἀθήνα 1999, σσ. 163-164.

⁷Β' Κορ. 5, 17.

ὅπως ἐπίσης καί «**κοινωνία θεώσεως**», σύμφωνα μέ τήν διατύπωση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ⁸. Βεβαίως, ὑπάρχει μιά εἰκόνα πού ἀποδίδει περισσότερο τήν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στόν κόσμο, διότι μέ αὐτήν τή διάσταση τῆς Ἐκκλησίας ὁμιλοῦμε στό κείμενο αὐτό. Σύμφωνα μέ αὐτήν τήν εἰκόνα, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ **ναῦς** (πλοῖο). Ἡ Ἐκκλησία ταξιδεύει ὡς ναῦς καί πορεύεται μέσα στόν ὠκεανό τοῦ χρόνου καί τῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἱστορικῆς ἐμφάνισέως της ὡς σῶμα Χριστοῦ (Πεντηκοστή) ἀναγκάσθηκε νά προβεῖ σέ κάποιους διαχωρισμούς, προκειμένου νά ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ της, πού εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία διεχωρίζει τόν ἑαυτό της ἀπό τόν Ἰουδαϊσμό (ἔργο πού ὀφείλεται κυρίως στόν Ἄπ. Παύλο). Ναί, ὁ Ἀπόστολος καί φωτιστής τῶν Ἑλλήνων, Μέγας Παύλος, μαζί μέ τούς ἄλλους Ἑλληνιστές πραγματώνει τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τόν φαρισαϊκό ἐθνικισμό καί ἀπό τίς γηϊνες καί παχυλές ἀντιλήψεις ἐνός παρηκμασμένου καί ἀλλοτριωμένου ἐβραϊσμοῦ, πού δέν ἔχει καμμία σχέση μέ τόν ἐβραϊσμό τῶν Προφητῶν καί τῶν Δικαίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐπίσης, ἡ Ἐκκλησία διαχωρίζεται ἀπό τόν ἐθνισμό – εἰδωλολατρεία, ἀποκλείοντας ἀπό τήν κοινωνία της τίς ἐλληνίζουσες τάσεις, «πού ἤθελαν νά ἀναμείξουν τόν Χριστιανισμό μέ τήν ψευδο-φιλοσοφία καί τή μυθολογία τοῦ κόσμου (π.χ. ὁ Γνωστικισμός), περιορίζοντας τόν ρόλο τοῦ Χριστιανισμοῦ στά λατρευτικά πλαίσια μιᾶς θρησκείας καί μεταβάλλοντάς τον, ἔτσι, σέ ὑποκατάστατο, ἢ ἔστω δευτερογενές συμπλήρωμα τῆς εἰδωλολατρείας»⁹. Ἐπιπλέον, χωρίζεται ἡ Ἐκκλησία ἀπό τό Ρωμαϊκό κατεστημένο τῆς ἐποχῆς, πού ἐπιζητοῦσε μέσα στόν κρατικισμό του νά ὑποδουλώσει καί τήν Ἐκκλησία. Μέ τούς ἀπαραίτητους αὐτούς διαχωρισμούς ἀπό τίς δυνάμεις τοῦ κόσμου, ἡ Ἐκκλησία διατηρεῖ τήν καθαρότητα καί αὐθεντικότητά της μέσα στήν Ἱστορία, παραμένοντας «**καινή κτίσις**».

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία, βρίσκεται συνεχῶς *in via*, ἐν πορείᾳ, πρὸς συνάντηση τοῦ ἐλευσομένου Κυρίου στά ἔσχατα, στό μεταίχμιο Ἱστορίας καί μετα-ιστορίας, ὡς Κριτή τοῦ κόσμου. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία

⁸ Ἀποδεικτικός λόγος 2, 78.

⁹ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2000, σσ. 14-15.

συνυπάρχει μέ τόν κόσμο, αλλά **δέν ταυτίζεται** μέ αυτόν. Ἡ στάση της ἀπέναντι στόν κόσμο καί τά σχήματά του εἶναι κριτική, ἐλεγκτική, ἀλλά και ἀγαπητική¹⁰. Ὡστόσο, πολλά προβλήματα δημιούργησε ἡ συνύπαρξη τῶν Χριστιανῶν μέ μή Χριστιανούς καί μέ ἐξουσίες (Ρωμαϊκή ἢ Ἑβραϊκή), ἄλλοτε ἀδιάφορες ἀπέναντί τους καί ἄλλοτε ἐχθρικές. Ἐνα ἀπό τα προβλήματα αὐτά ἦταν καί ἡ διαμόρφωση τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας (δηλ. τῆς ἐν Χριστῷ συγκροτημένης κοινωνίας) μέ τίς ἐξουσιαστικές δομές καί δυνάμεις τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Καί αὐτό διότι, «σ' ἀντίθεση μέ τόν παλαιό Ἰσραήλ, πού ἀποτελοῦσε ἰδιαίτερο λαό μέσα σέ σαφῶς ὀρισμένο βιωτικό χῶρο, ὁ νέος Ἰσραήλ, ἡ Ἐκκλησία, βρέθηκε γρήγορα διασκορπισμένη στόν κόσμο, ἀνάμεσα σέ διαφόρους λαούς, πού παρά τήν ἐνότητα τῆς PAX ROMANA, εἶχαν τά δικά τους ἔθιμα, τόν δικό τους τρόπο ζωῆς καί, κυρίως, τή δική τους θρησκευτική πίστη, πού δέν μποροῦσε φυσικά νά ἐναρμονισθεῖ μέ τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Σέ κάποιο ὑπέροχο κείμενο τοῦ δευτέρου αἰῶνος, τήν «Πρός Διόγνητον ἐπιστολή», παρουσιάζονται οἱ συνθήκες τῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας στόν τότε κόσμο. Εἶναι ἕνα κλασικό κείμενο πού ἐκφαίνει ἀνάγλυφα τό φρόνημα τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν, σέ ὅλη τή συγγονία καί διαχρονία του. Αὐτό θά γίνει κατανοητό μέσα ἀπό κάποια ἀποσπάσματα πού θά παρατεθοῦν.

«Οἱ Χριστιανοί δέν ξεχωρίζουν ἀπό τούς ἄλλους ἀνθρώπους, οὔτε κατά τό μέρος πού κατοικοῦν, οὔτε κατά τή γλώσσα, οὔτε κατά τίς συνήθειές τους...Κατοικοῦν ὁ καθένας στήν πατρίδα του, ἀλλά σάν ξένοι· παίρνουν μέρος σέ ὅλα ὡς πολίτες, ἀλλά ὑπομένουν τά πάντα σάν ξένοι· κάθε ξένη (γῆ) εἶναι πατρίδα τους καί κάθε πατρίδα ξένη (γῆ). Νυμφεύονται ὅπως ὅλοι, κάνουν παιδιά, ἀλλά δέ «ρίχνουν» τά γεννώμενα. Παραθέτουν τραπέζι κοινό, ἀλλά ὄχι (πολυτελή) συμπόσια. Βρίσκονται μέσα στή σάρκα, ἀλλά δέ ζοῦν σαρκικά. Ζοῦν στή γῆ, ἀλλά εἶναι πολίτες τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπακούουν στούς ὑπάρχοντες νόμους, ἀλλά μέ τή ζωή τους ξεπερνοῦν τούς νόμους. Ἀγαποῦν ὅλους, ἀλλά καταδιώκονται ἀπό ὅλους... Μένουν ἀγνοημένοι καί ὅμως καταδικάζονται. Θανατώνονται, ἀλλ' ὅμως ζωοποιοῦνται. Μένουν πτωχοί καί κάνουν πλούσιους πολλούς...Βλασφημοῦνται καί διώκονται...Καί μέ ἕνα λόγο, ὅτι εἶναι στό σῶμα ἡ ψυχή, αὐτό εἶναι γιά τόν κόσμο οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχή εἶναι σπαρμένη σ' ὅλα τά μέλη τοῦ σώματος. Τό ἴδιο καί οἱ Χριστινοί σ' ὅλες τίς

¹⁰Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ ὀ.π. σελ. 15.

πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν στό σῶμα ἢ ψυχή, ἀλλά δέν προέρχεται ἀπό τό σῶμα. Καί οἱ Χριστινοί κατοικοῦν στόν κόσμο, ἀλλά δέν εἶναι ἀπ' αὐτόν τόν κόσμο...Εἶναι κλεισμένη στό σῶμα ἢ ψυχή, ἀλλά αὐτή κρατᾷ τή συνοχή τοῦ σώματος· καί οἱ Χριστιανοί κρατοῦνται σάν φυλακισμένοι μέσα στόν κόσμο, ἀλλά αὐτοί διατηροῦν τή συνοχή τοῦ κόσμου»¹¹.

Ἐπομένως, πρέπει νά κατανοηθεῖ ὅτι ἐδῶ γίνεται λόγος γιά σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας ἐκείνης τῆς περιόδου, μέ τήν ἰσχύουσα τότε κατάσταση τῆς ἐχθρικής Πολιτείας ἔναντι τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Ἰπὸ τόν ὄρο «Πολιτεία», ὠστόσο, ἐννοοῦμε τό σῶμα ἐκεῖνο το ὁποῖο ἀναλαμβάνει τήν ἄσκηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἢ ὀρθότερα **διακονίας** ἑνός λαοῦ, τή ρύθμιση δηλαδή καί διευθέτηση τοῦ πολιτικοῦ χώρου, τῆς πόλεως, ἢ τοῦ κράτους, ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ζωή τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τήν Πολιτεία κάνει λόγο ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός τόν 8^ο αἰ., γράφοντας στά *Διαλεκτικά* του πῶς, «τό πρακτικόν» μέρος τῆς φιλοσοφίας διδάσκει «πῶς δεῖ πολιτεύεσθαι», πῶς πρέπει οἱ ἄνθρωποι νά ζοῦμε μέ τούς συνανθρώπους μας σέ μιάν ἔννομη, συγκροτημένη κοινωνία¹². Ὅταν ὁ ἱ. Δαμασκηνός ἀναφέρεται σέ πόλεις καί χώρες, τότε κάνει λόγο γιά τό «πολιτικόν» μέρος τῆς φιλοσοφίας, δηλαδή γιά τήν «πολιτική» (τέχνη, ἐπιστήμη). Ἔτσι, «ἡ Πολιτεία χρησιμοποιοεῖ αὐτή τήν τέχνη, γιά νά ὀργανώνει καί συγκρατεῖ σέ κάποια τάξη καί ρυθμό τήν κοινωνική ζωή τῶν πολιτῶν, νά ρυθμίζει τή ζωή τῆς κοινωνίας»¹³. Γίνεται ἐπομένως κατανοητό πῶς, ἄλλο εἶναι ὁ κομματισμός, πού συνιστᾷ ἀλλοτρίωση καί καταστροφή τῆς πολιτικῆς καί ἄλλο ἡ πολιτική μέ τήν ἀρχαιοελληνική, ἀλλά καί τήν χριστιανική σημασία τοῦ ὄρου.

Ἡ Ἐκκλησία, τώρα, ὡς σῶμα Χριστοῦ, ἀφοῦ κινεῖται καί στό επίπεδο τῆς ἐγκοσμιοτήτας, περιλαμβάνοντας ἄνθρώπους πού ζοῦν μέσα στόν κόσμο, δέν ἀδιαφορεῖ γιά τήν «πολιτική διακονία», ἢ γιά τούς φορεῖς πού τήν ἀσκοῦν. Καί τοῦτο διότι στήν Ὁρθοδοξία καταφάσκεται ὁ **ὅλος ἄνθρωπος**, ὡς ψυχοσωματική ὁλότητα. Δέν ἰσχύει κάποιος Νεστοριανισμός, οὔτε Μονοφυσιτισμός, ἢ Ἰδεαλισμός. Δέν παραθεωροῦνται οἱ ὑλικές ἀνάγκες

¹¹Βλ. *Ἀπολογηταί 2*, Ἡ Ἐπιστολή Πρὸς Διόγνητον, ΕΠΕ 83, σελ. 538, στό Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία στήν Ὁρθοδοξη παράδοση*, σσ. 16-17.

¹² Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, *Διαλεκτικά γ'*, πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ ὀ.π., σελ. 18.

¹³ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ ὀ.π.

τῶν ἀνθρώπων ἀπό τήν Ἐκκλησία, αὐτήν τήν Ἐκκλησία πού μετά τήν Πεντηκοστή «ὀργανώνεται» ὡς ὀλόκληρη κοινωνία, μέ σκοπό τήν φροντίδα γι' αὐτές τίς ἀνάγκες τῶν μελῶν της. Τρανή ἀπόδειξη τούτου, ἀλλά καί πρότυπο κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι περιγραφόμενη στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων κοινοκτημοσύνη, («ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά»)¹⁴, ὅπως ἐπίσης καί ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας, σχετικά μέ τήν ἐκλογή τῶν ἑπτά διακόνων, γιά τίς ὑλικές χρεῖες τῶν πιστῶν¹⁵. Ἡ ἐκλογή τῶν **ἑπτά**, πού ἀργότερα ὀνομάσθηκαν διάκονοι, εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς χρήσεως τῆς πολιτικῆς, μέ τήν Ἀριστοτελική καί τήν χριστιανική ἔννοια τοῦ ὄρου ἀπό τήν Ἐκκλησία. Εἶναι δέ περιττό νά ὑπογραμμισθεῖ ὅτι οἱ ἐκλεγέντες (ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀλλά καί ἀπό τήν Πολιτεία), **διακονοῦν, δέν διακονοῦνται**, ὅπως γράφει μία εὐχή ἐγκαταστάσεως Δημοτικῶν καί Κοινοτικῶν Ἀρχῶν: **«Διακονησάτωσαν καί οὐ διακονηθῆτωσαν»**. Καί ὁ ἔνδοξος στρατηγός Μακρυγιάννης, ἔλεγε πῶς, δέν ἐκλέγουμε Ἄρχοντες γιά νά γίνουν τύραννοί μας, ἀλλά ἐκλέγουμε ὑπουργούς, γιά νά μᾶς ὑπουργοῦν, δηλαδή νά μᾶς ὑπηρετοῦν (ὑπουργός, ὑπό - ἔργον, δηλ. ὑπηρετής τοῦ λαοῦ).

Τόν 4^ο αἰῶνα, ἔχουμε τή μεγάλη, κοσμογονική θά λέγαμε, ἀλλαγῆ, ἀφοῦ ἡ διώκουσα μέχρι τότε τήν Ἐκκλησία Ρωμαϊκή Πολιτεία προσφέρεται νά διακονήσει «έν Χριστῷ» τόν Λαό τοῦ Θεοῦ καί νά ἐνταχθεῖ καί αὐτή στό ἐκκλησιαστικό σῶμα. Ἔτσι, βλέπουμε τόν Μέγα ὄντως, ἅγιο καί Ἰσαπόστολο Κωνσταντῖνο, τόν Αὐτοκράτορα (ἀξίωμα πού σήμαινε τόν ἀπόλυτο δυνάστη καί δεσπότη) νά **αὐτοκαταργεῖται**, ὑποτασσόμενος στό ἐκκλησιαστικό σῶμα, γενόμενος «ἐπίσκοπος» (=διάκονος, ὑπηρετής) τῶν ἐκτός, τῶν ἔξω τοῦ ἁγίου Βήματος. Ὁ θεόστεπτος Ἄναξ, ὁ θεόθεν παρακινηθεῖς νά ιδρύσει χριστιανική πολιτεία, τήν «καινήν πολιτείαν», το «πολίτευμα τοῦ Θεοῦ», ὅπως ψάλλουμε στήν Ὑμνολογία¹⁶, αὐτός, σύμφωνα μέ τόν ἱστορικό Εὐσέβειο, ἀπευθύνεται στους Πατέρες, λέγοντας ὅτι: «**ὑπό τοῦ Θεοῦ καθιστάμενος ἐπίσκοπος τῶν ἐκτός ἄν εἶην**»¹⁷! Ἡ φράση «**ἄν εἶην**», μεταφράζεται: «ἄν μέ θέλετε, ἄν μοῦ τό ἐπιτρέπετε»! Ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος, κατά τόν π. Γ. Μεταλληνό ἀποτελεῖ «τό θαῦμα τῆς Ἰστορίας», τόν ὀδηγεῖ στήν **αὐτοαναίρεσή του** καί σέ ἄλλες περιπτώσεις, ὅπως, στίς ἐργασίες τῆς Α'

¹⁴ Πρξ, 4, 5.

¹⁵ Πρξ. 6.

¹⁶ Βλ. Ἀπολυτίκιον καί Κοντάκιον τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τ. Σταυροῦ.

¹⁷ ΡG 20, 1172, πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, ὀ.π. σελ. 23.

Οίκουμενικῆς Συνόδου, στήν περίπτωση τοῦ Σχίσματος τῶν Δονατιστῶν κ.ἄ. Σύμφωνα δέ μέ τόν προαναφερόμενο μεγάλο ἱστορικό τῶν ἡμερῶν μας, μακαριστό π. Γ. Μεταλληνό, «ή στροφή τῆς Ρωμαϊκῆς Πολιτείας ἀπέναντι στήν Ἐκκλησία, ὅταν μάλιστα οἱ Χριστιανοί ἦταν ἀκόμη μειοψηφία, εἶχε τόν 4^ο αἰ. μεγαλύτερο ἀντίκτυπο, ἀπό ὅσο θα εἶχε στό δικό μας αἰῶνα ἡ τυχόν μεταβολή τοῦ Λένιν ἢ τοῦ Στάλιν σέ προστάτη τῆς Ὁρθοδοξίας»¹⁸.

Θά πρέπει νά ὑπογραμμισθεῖ ἡ ἀναγκαιότητα καί σπουδαιότητα τῆς ὑπάρξεως καί τῆς «συλλειτουργίας», ἢ συμπορεύσεως τῶν δύο **διακονικῶν ἐξουσιῶν**, τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί τῆς πολιτικῆς – πολιτειακῆς. Χρειάζεται ἡ πολιτειακή ἐξουσία καί εἶναι ἔργο τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ὅσιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης τόν 5^ο αἰ., «ἵνα μή ὁ κόσμος εἰς ἀκοσμίαν ἐμπέσῃ»¹⁹. Ἀλλά τήν ἐξουσία αὐτή θά πρέπει νά ἀσκοῦν ἄνθρωποι συνετοί, ὄχι φερέφωνα ξένων κέντρων καί δυνάμεων! Ἐναν αἰῶνα ἀργότερα, ὁ Ἰουστινιανός, θά κάνει λόγο στίς περίφημες «Νεαρές» του γιά τήν συνύπαρξη καί ὁμόνοια καί συνεργασία τῶν δύο διακονιῶν, ἐκκλησιαστικῆς καί πολιτειακῆς, παρεχομένων, λέγει, ἀπό Θεοῦ ὡς μεγίστων δώρων(!), γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν προσκαίρων ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ, ἀλλά καί τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Ὁμιλεῖ περί Βασιλείας καί Ἱερωσύνης, κατὰ τήν ἐπικρατοῦσα τότε ὁρολογία. «Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστι δῶρα Θεοῦ, παρά τῆς ἄνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας, ἱερωσύνη τε καί βασιλεία, ἡ μέν τοῖς θείοις ὑπηρετουμένη, ἡ δέ τῶν ἀνθρώπων ἐξάρχουσα τε καί ἐπιμελλομένη, καί ἐκ μιᾶς τε καί τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐκατέρα προῖοῦσα καί τόν ἀνθρώπινον κατακοσμοῦσα βίον»²⁰.

Ἀνάλογες διατυπώσεις ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα κείμενα βασιλικά καί αὐτοκρατορικά, ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἀναγκαιότητα συνυπάρξεως καί συμπορεύσεως τῶν δύο διακονιῶν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί τῆς πολιτειακῆς, πού ὑπηρετοῦν τόν ἄνθρωπο κατὰ τήν βιολογική ἀλλά καί τήν πνευματική του ὑπόσταση. Σέ κείμενα ἐπίσης μεγάλων Πατέρων γίνεται λόγος γιά τίς δύο ἐξουσίες, γιά τήν πολιτική, πού εἶναι ὑπεύθυνη γιά τά σωματικά καί τά ὑλικά καί γιά τήν ἐκκλησιαστική, ἡ ὁποία φροντίζει τα τῆς ψυχῆς, τά τῆς πνευματικῆς ὑγείας καί καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, πού

¹⁸ ὁ.π. σελ. 24.

¹⁹ PG 78, 657.

²⁰ Βλ. Νεαρά ΣΤ'.

ἔχουν προοπτική αἰώνιας ζωῆς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει ὅτι τὰ ὄρια τῶν δύο ἐξουσιῶν εἶναι **σαφῆ καὶ ἀσύγχυτα**: «Ἄλλοι ὄροι βασιλείας καὶ ἄλλοι ἱερωσύνης... Οὗτος μὲν γάρ τὰ ἐπὶ γῆς ἔλαχεν οἰκονομεῖν· ὁ δὲ τῆς ἱερωσύνης θεσμός ἄνω κάθεται... Ὁ βασιλεὺς σώματα ἐμπιστεύεται, ὁ δὲ ἱερεὺς ψυχάς»²¹.

Τὰ κείμενα αὐτά δείχνουν πὼς κάθε ἔννοια χωρισμοῦ τους εἶναι ἀδιανόητη. Πολὺς λόγος γίνεται στὴν ἐποχὴ μας περὶ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Κράτους. Αὐτό εἶναι ἓνα ψευτοδίλημμα! Ὁ χωρισμός, διοικητικά, ὑπάρχει. Οὔτε ὁ κληρικός μπορεῖ νὰ πολιτευθεῖ, οὔτε ὁ βουλευτὴς νὰ εἰσέλθει καὶ νὰ τελέσει ἱερά Μυστήρια. Ἄλλη ἢ πολιτικὴ ἐξουσία καὶ ἄλλη ἢ ἐκκλησιαστικὴ. Ὁρθοδόξως αὐτά δεν ταυτίζονται, ὅπως ἐγινε στὴ Δύση²². Τότε τί ἐννοοῦν σήμερα ὡς χωρισμό; Ἐννοοῦν φυσικά ἓναν **ἐπαχθῆ διαχωρισμό**, ἓναν χωρισμό πού θὰ προϋποθέτει ὅπωςδήποτε μιὰ **ἀποχρωματισμένη, θρησκευτικὴ Πολιτεία**, αὐτονομημένη καὶ ἀπολυτοποιημένη πού θὰ συμπεριφέρεται στὴν Ἐκκλησία ὅπως θὰ βούλεται, ἐχθρικά βεβαίως, ἀφοῦ θὰ τὴν ἔχει ἀπορρίψει στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων! Αὐτό ἐννοοῦν ὡς χωρισμό, τὴν ἀποσύνδεση τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ κάθε δομὴ τοῦ ἐθνικοῦ βίου!

Ἄς γνωρίζουμε, λοιπόν, ὅτι τὸ αἶτημα τοῦ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἶναι **ξενόφερτο καὶ τεχνητό**. Δέν ἔχει κανένα ἔρεισμα στὴν ἐθνικὴ μας παράδοση, οὔτε ἐξυπηρετεῖ κάποια ἀναγκαιότητα. Ὅπως ὀρθὰ ἔχει παρατηρηθεῖ, τὸ αἶτημα αὐτό ἀποτελεῖ ἰδεολογικὸ κατάλοιπο τῆς ἀθεΐας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ, πού ἀπέτυχε στὶς χῶρες πού ἐπεβλήθη²³.

²¹Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Εἰς τὸ «*Εἶδον τὸν Κύριον...*» 4,4, PG 56, 125. Πρβλ. πρωτοπρ. Θ. Ζήση, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, ἐκδ. «Βρυέννιος», Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 56. Βασικά ὁ ἱ. Χρυσόστομος διδάσκει πὼς, ἢ πολιτικὴ ἐξουσία ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ μόνο ὡς συνέπεια τῆς ἁμαρτίας. Στὸν ἐπίγειο Παράδεισο δέν ὑπῆρχε ἐξουσία, διότι δέν ὑπῆρχε ἀνισότητα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἐλεύθερος ἀπὸ πάθη καὶ κακίες. Ἡ ἐφεύρεση τῆς ἁμαρτίας προκάλεσε ἀνισότητες καὶ συγκρούσεις. Μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια θεωροῦμε, Ὁρθοδόξως, πὼς, οἱ πολιτικὲς ἐξουσίες ὑπηρετοῦν τὴν μεταπτωτικὴ ἀνθρωπότητα.

²²Ἡ περίπτωση τῆς Ἀντιβασιλείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ (1944-1946) εἶχε προσωρινὸ χαρακτήρα καὶ ἐννοεῖτο στὰ ὄρια τῆς «Ἐθναρχίας», ὅπως καὶ κάποιες ἄλλες, ἐλάχιστες περιπτώσεις, πού ἀποτελοῦσαν ἐπέκταση τοῦ ἐθναρχικοῦ ρόλου τῆς ἱερωσύνης.

²³Βλ. πρωτοπρ. Θ. Ζήση, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, σελ. 60.

Γ. Η ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΣΥΝΑΛΛΗΛΙΑ ΚΑΙ Η ΑΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Είναι γεγονός ότι τό θέμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας (Βασιλεία καί Ἱερωσύνη ὀνομαζόταν στό Βυζάντιο) εἶναι λυμένο στήν Ὁρθόδοξη παράδοση μέ τό σχῆμα τῆς λεγομένης **Συναλληλίας**. Αὐτό σημαίνει πῶς, οἱ δύο θεσμοί ἀσκοῦν διαφορετικούς, **διακριτούς ρόλους**. Ἡ Ἐκκλησία ἀσχολεῖται μέ τά τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἤδη ἐτονίσθη, μέ θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου καί τῶν ἰ. Κανόνων, ὀδηγώντας τά τέκνα της, τό ἐν Χριστῷ ποιμνιό της «εἰς νομάς σωτηρίους». Ἡ Πολιτεία ρυθμίζει τά τῆς ὑλικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, μέ βάση τίς ἀπαιτήσεις τῶν Νόμων. Ὁ κάθε θεσμός σέβεται τίς ἀρμοδιότητες τοῦ ἄλλου καί δέν ἐπεμβαίνει στόν χῶρο του. Τά δύο μεγέθη πορεύονται παραλλήλως, ἢ καί συναλλήλως. Συνυπάρχουν, ὅπως ἐλέχθη στά προηγούμενα καί συνεργάζονται. Ὄταν αὐτό δέν τηρεῖται, τότε ἐπέρχεται σύγκρουση καί προσβολή τῆς αὐτονομίας τῶν θεσμῶν. Ὄταν ἐπεμβαίνει ἡ πολιτεία, ὁ Καῖσαρ, στά θέματα τῆς Ἐκκλησίας ἔχουμε τό σύστημα τοῦ **Καισαροπαπισμοῦ**, ὅταν ἀντιθέτως ἐπεμβαίνει ἡ ἐκκλησία, ὁ πάπας, στά θέματα τῆς πολιτείας (καί αὐτό ἦταν σύνηθες στόν δυτικό μεσαιωνικό κόσμο, νά ἐπεμβαίνει, δηλαδή ὁ πάπας), τότε ἔχουμε τό σύστημα τοῦ **Παποκαισαρισμοῦ**. Στή χώρα μας ἔχουμε τό φαινόμενο τοῦ Καισαροπαπισμοῦ. Αὐτός, μεταφέρθηκε στόν τόπο μας ἀπό τούς Προτεστάντες Βαυαρούς, συμβούλους τοῦ Ὁθωνος καί παρά τίς προσπάθειες πού ἔγιναν ἀπό διάφορα Συντάγματα γιά υιοθέτηση καί ἐφαρμογή τῆς Συναλληλίας, ἡ -μή Χριστιανική, δυστυχῶς- Πολιτεία, βρίσκει κατά καιρούς τούς τρόπους μέ ἀντισυνταγματικούς νόμους, νά ἐπεμβαίνει μέ πολιτειακή νοοτροπία καί νά τορπιλίζει τή συνεργασία καί ὁμαλή συμπόρευση τῶν δύο μεγεθῶν.

Τό ζήτημα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας εἶναι τεράστιο καί ὑπάρχει πλούσια Βιβλιογραφία περί αὐτοῦ. Σήμερα πάντως δέν μπορεῖ νά κατανοηθεῖ ἀπό ὅλους ἡ περί αὐτοῦ ὀριοθέτηση καί διευθέτηση ἀπό τήν Παράδοσή μας, μετά τήν κατοπινή ἀλλοτρίωση, ἀφοῦ ζοῦμε σέ ἕνα ἄλλο

κλίμα, πού τό δημιούργησαν τά ξένα συστήματα, τά όποία από τήν ίδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (1830) διαμορφώνουν τή ζωή μας²⁴. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν όποῖον παρουσιάσαμε στήν ἀρχή τοῦ κειμένου αὐτοῦ τήν εὐγλωττη ὄντως μαρτυρία τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, σχετικά μέ τίς διαστάσεις τοῦ πολιτικοκρατικοῦ πνεύματος, μετά τίς πραγματοποιούμενες δομικές ἀλλαγές καί τήν ἐπέμβαση τῶν Βαυαρῶν. Εἶναι γεγονός πώς «μέ τούς Βαυαρούς τέθηκαν καί στόν Ἑλλαδικό χῶρο οἱ προϋποθέσεις τοῦ <κοινωνικοῦ> καί <ἄθρησκου> κράτους, πού ἀπαιτεῖ τήν ἐκτόπιση τοῦ Κλήρου ἀπό τήν κοινωνική – πολιτική ζωή καί πού προέκυψε ὡς οὐσαστικό αἶτημα μετά τή νομική διασύνδεσή μας μέ τήν <καθολική μας μητρόπολη>, τήν Εὐρώπη, μέσω τῆς ἐντάξεως στήν Ε.Ο.Κ. (Ἐνωμένη Εὐρώπη)²⁵. Ἀπό παλαιά τέθηκαν τά θεμέλια τοῦ νέου αὐτοῦ μορφώματος, ὥστε ἡ Ἐκκλησία νά μήν νοεῖται ὡς τό σῶμα τοῦ ὀρθοδόξως πιστεύοντος Ἔθνους, ἀλλά ὡς Ἱεραρχία (μαζί μέ ὄλο τόν Κλήρο), πού καλεῖται νά ὑπηρετεῖ τήν πρόσκαιρη σκοποθεσία τοῦ Κράτους καί ἢ νά χρησιμοποιεῖται πρὸς ὄφελος τῶν κυβερνώντων μέ τή συμπαράστασή της, ἢ νά περιθωροποιεῖται, πάλι πρὸς ὄφελος τῶν κυβερνώντων μέ τή φίμωσή της. Αὐτές οἱ τάσεις ἐκφράζονται σέ ὄλη τήν πορεία τοῦ Κράτους μας²⁶. Ἡ ἱστορία εἶναι διαχρονικά ἐπαναλαμβανόμενη· τά πρόσωπα ἀλλάζουν...

Στίς ἡμέρες μας γίναμε μάρτυρες τῆς ὠμῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Καίσαρος εἰς τά τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπισημάναμε στήν ἀρχή τοῦ κειμένου αὐτοῦ. Τοῦτο ὅμως εἶναι **ἀνεπίτρεπτο καί ἀπαράδεκτο**, συνιστᾷ δέ παραβίαση δικαιωμάτων (θρησκευτικῆς ἐλευθερίας), ὅπως ἀπεφάνθησαν ἔγκριτοι νομικοί καί δικαστικοί λειτουργοί²⁷. Ἔγινε καί σχετική προσφυγή στό Σ.τ.Ε.

²⁴ Βλ. πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία στήν Ὀρθόδοξη Παράδοση*, σελ. 26.

²⁵ ὁ. π. σσ. 58-59.

²⁶ ὁ.π. σσ. 60-61.

²⁷ Ἄρθρο 13. Σύμφωνα δέ μέ τούς νομικούς, ἂν ἡ χώρα περιέλθει σέ κατάσταση ἔκτακτης ἀνάγκης, κατά τό Ἄρθρο 48 τοῦ Συντάγματος ἰσχύουν τά ἀκόλουθα: «1. Σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικῶν κινδύνων ἢ ἀμεσης ἀπειλῆς τῆς εθνικῆς ἀσφάλειας ἡ Βουλή, με ἀπόφασή της, που λαμβάνεται ὕστερα ἀπό πρόταση τῆς Κυβέρνησης, θέτει σε εφαρμογή, σε ολόκληρη τήν Ἐπικράτεια ἢ σε τμήμα της, τὸ νόμο γιά τήν κατάσταση πολιορκίας...καί ἀναστέλλει τήν ἰσχύ του συνόλου ἢ μέρους των διατάξεων των ἀρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11, 12 παράγραφοι 1 ἕως καί 4, 14, 19, 22 παράγραφος 3, 23, 96 παράγραφος 4 καί 97....». Ἀπό τό παραπάνω ἄρθρο φαίνεται ὅτι ἡ θρησκευτική συνείδηση καί ἡ θρησκευτική λατρεία (Ἄρθρο 13) δέν ἐπιτρέπεται νά προσβληθοῦν μέ πολιτειακή ἀπόφαση οὔτε καί σέ περίπτωση πολέμου. Βλ. Κωνσταντῖνας Κακογιάννη καί Ἑλένης Ἀρνιάτη, δικηγόρων

Κατεπατήθη λοιπόν ἡ Συναλληλία, παρεβιάσθησαν δικαιώματα, εἰσόρμησεν ὁ Καῖσαρ «εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Θουσιαστηρίου».

Ὁ π. Θεόδωρος Ζήσης, ὁμότιμος καθηγητής τοῦ ΑΠΘ σέ βαρυσήμαντο κείμενό του περί τοῦ θέματος πού ἐξετάζουμε, κατέθεσε μεταξύ ἄλλων τα ἐξῆς σημαντικά: «Στήν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, στήν Ρωμισσύνη τοῦ Βυζαντίου, κατά κανόνα λειτουργοῦσε τό σύστημα τῆς Συναλληλίας καί δέν εἶχαμε οὔτε Καισαροπαπισμό οὔτε Παποκαισαρισμό. Ὄταν ὑπῆρξαν κάποιες ἐξαίρέσεις, κυρίως ἀπό τήν πλευρά τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων πού ἀναμείχθηκαν στά ἐσωτερικά τῆς Ἐκκλησίας, ἐρρύθμισαν ἐκκλησιαστικά θέματα μέ πολιτικές ἀποφάσεις, τότε ἀντιδροῦσαν οἱ ἐπίσκοποι καί ὑπενθύνιζαν στούς πολιτικούς ἄρχοντες τὰ ὄριά τους²⁸. Ὁ ἐπίσκοπος Ὅσιος Κορδούης ἔβαλε στήν θέση του τόν γιό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα Κωνσταντίο τό 356, ὅταν πίεζε τούς ἐπισκόπους νά δεχθοῦν τόν Ἀρειανισμό. Τοῦ εἶπε λοιπόν νά μήν ἀναμειγνύεται στά ἐκκλησιαστικά, οὔτε νά δίνει ἐντολές στούς ἐπισκόπους, ἀντίθετα νά μαθαίνει γιά τὰ ἐκκλησιαστικά ἀπό τούς ἐπισκόπους. Εἰς αὐτόν ὁ Θεός ἐμπιστεύθηκε τήν πολιτεία, στούς ἐπισκόπους τά τῆς Ἐκκλησίας. Καί ὅπως ὅποιος ὑποκλέπτει τήν πολιτική ἐξουσία ἐνεργεῖ ἀντίθετα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι πρέπει νά φοβηθεῖ καί ὁ αὐτοκράτωρ μήπως παίρνοντας γιά τόν ἑαυτό του τά τῆς Ἐκκλησίας ὑποπέσει σέ μεγάλη ἐγκληματική ἐνέργεια, διότι ἡ Ἁγία Γραφή διότι ἡ Ἁγία Γραφή λέγει <Ἀπόδοτε τά τοῦ καίσαρος τῷ Καίσαρι καί τά τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ>²⁹. Τήν βασική αὐτή βιβλική ἀρχή, πού ἐδίδαξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἐτήρησε σταθερά ἡ Ἐκκλησία, τήν ἔχει δέ κωδικοποιήσει τόν 8ο αἰώνα ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀντιμετωπίζοντας βασιλεῖς, πού ἤθελαν νά ἐπιβάλουν στήν Ἐκκλησία τήν ἀπαγόρευση τῆς χρήσης τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Λέγει λοιπόν ἐπί λέξει: <Οὐ βασιλέων ἐστὶ νομοθετεῖν τῆς Ἐκκλησίας... Βασιλέων ἐστὶν ἡ πολιτική εὐπραξία· ἡ δέ ἐκκλησιαστική κατάστασις ποιμένων καί διδασκάλων>³⁰. Καί σέ ἄλλο σημεῖο λέγει ὅτι δέν ἀνέχεται νά ἀρπάζει ὁ βασιλεύς ὡς τύραννος ἀρμοδιότητες τῶν ἱερέων, οὔτε μέ πολιτικούς νόμους νά δέχεται διαταγές ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία τηρεῖ

Ἀθηνῶν, *Ἡ Σχέση Ἐκκλησίας – Πολιτείας βάσει τοῦ Συντάγματος καί τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου*, εἰς Romfea.gr., 11-5-2020.

²⁸Περὶ σποότερα βλ. εἰς Πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ζήση, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία. Χωρισμός ἡ συναλληλία*; Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 15-30.

²⁹Ματθ. 22, 21.

³⁰*Περὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων* 12, PG 94, 1296.

μόνον τίς πατερικές παραδόσεις, γραπτές καί ἄγραφες: <Οὐ δέχομαι βασιλέα τυραννικῶς τήν ἱερωσύνην ἀρπάζοντα... οὐ πείθομαι βασιλικῶς κανόσι διατάττεσθαι τήν Ἐκκλησίαν, ἀλλά πατρικαῖς παραδόσεσι ἐγγράφοις τε καί ἀγράφοις>³¹. Οἱ μαρτυρίες μποροῦν νά πολλαπλασιασθοῦν, ὅπως καί τά παραδείγματα ἐπισκόπων πού ἐφύλαξαν τό κύρος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ὅταν ὡς ἔχοντες αὐτοί τήν εὐθύνη γιά τούς ναούς, ἀπαγόρευσαν σέ βασιλεῖς καί ἄρχοντες νά εἰσέλθουν, τούς ἔκλεισαν τήν πόρτα· τώρα ἔκλεισαν οἱ ἄρχοντες τίς πόρτες τῶν ναῶν σέ ὅλους κατά τό θέλημα τοῦ Διαβόλου, καί οἱ ἐπίσκοποι ἔσπευσαν καί τούς προσκύνησαν, κάποιοι μάλιστα καί τούς ἐπήνεσαν»³².

Δ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΠΟΙΚΙΛΩΝ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ

Ποιά ἦταν, ἄραγε, ἡ παλαιά πρακτική τῆς ποιμενούσης Ἐκκλησίας καί ἡ ἀντίδρασή της στίς ἀνεπίτρεπτες ἐπεμβάσεις τῶν κοσμικῶν Ἀρχόντων; Εὐτυχῶς καταγράφονται ἀπό τήν Παράδοσή μας καί ἀπό τήν πλούσια σέ τέτοιου εἴδους γεγονότα ἐκκλησιαστική μας Ἱστορία. Ἄραγε, ὀφείλουμε οἱ Ὀρθόδοξοι ὑπακοή στούς κοσμικούς Ἀρχοντες καί στίς νομοθεσίες τους, ἢ ὄχι; Ἡ ἀπάντηση εἶναι πῶς, ὀφείλουμε νά πραγματοποιήσουμε, κατά περίσταση, καί ὑπακοή καί παρακοή, καί ἐξηγούμαστε. Ἀπό τούς Ἀποστολικούς ἀκόμη χρόνους βλέπουμε τήν ὑπακοή καί τήν παρακοή σέ κρατικές ἐξουσίες καί Νόμους, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖο. Στήν πρώτη περίπτωση βλέπουμε τόν Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν Παῦλο νά συνιστᾷ στήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολή του τόν σεβασμό καί τήν ὑπακοή στίς ἀρχές καί ἐξουσίες πού εἶναι, ὡς θεσμοί, **ὀρισμένες ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό**, διότι γνωρίζουμε πῶς ζοῦμε σέ μεταπτωτικές κοινωνίες. «*Πᾶσα ψυχή ἐξουσίαις*

³¹Αὐτόθι 16, PG 94, 1301-1304.

³²Πρωτοπρ. Θ. Ζήση, *Βλάσφημη δουλοπρέπεια. Ὑπέταξαν τήν Ἐκκλησία στήν πολιτεία, τά θεῖα στά ἀνθρώπινα* (Ἄρθρο, Μάρτιος 2020).

ὑπερεχούσαις ὑποταστέσθω· οὐ γάρ ἔστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσιν»³³.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος συνιστᾷ τὴν κατὰ Θεὸν ἀντίσταση μὲ τὴν **παρακοή** στίς κρατικές ἐξουσίες, στὴν περίπτωση πού οἱ νόμοι τοῦ κράτους ἔρχονται σέ ἀντίθεση μὲ τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ. Τότε ἐφαρμόζεται δυναμικά τό: **«Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις»³⁴**. Τό ἴδιο μὲ ἄλλα λόγια θά ἐπαναλάβει ἀργότερα τον 4^ο αἰ. ὁ Μ. Βασίλειος, γράφοντας πώς, ὑπακοῦμε στίς ἀρχές καί τίς ἐξουσίες, **«ἐν οἷς ἐντολή Θεοῦ μὴ ἐμποδίζεται»³⁵**. Πειθαρχοῦμε, ὅταν τό ἐντελλόμενο (ἀπὸ τὴν Πολιτεία) δέν ἔρχεται σέ σύγκρουση μὲ τίς ἐντολές (Νόμο) τοῦ Θεοῦ³⁶.

Μέ αὐτό τό πνεῦμα κατανοεῖται ἡ προαναφερόμενη σέ κάποιο παράθεμα, γνωστή, ἀλλά ὄχι ὀρθῶς ἀπὸ πολλούς ἐρμηνευόμενη προτροπή τοῦ Κυρίου: **«ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καί τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»³⁷**. Στό συγκεκριμένο ἀγιογραφικό γεγονός, τοῦ Καίσαρος ἦσαν τὰ νομίσματα. Οἱ Ἑβραῖοι, ἔχοντας ρωμαϊκό νόμισμα καί ἐπιδεικνύντάς το στόν Κύριο, μέ σκοπό νά τόν παγιδεύσουν, ἀναγνωρίζουν, χωρίς νά τό θέλουν, τὴν κατοχή τους ἀπὸ ξένη δύναμη. Ἦσαν ὑπὸ κυριαρχία. Ὡς ἐκ τούτου, ὄφειλαν νά πληρώσουν τόν φόρο στίς δυνάμεις κατοχῆς. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἰκόνα Θεοῦ, ἀνήκει **ὀλόκληρος** στόν Θεό καί εἶναι «νόμισμά» του³⁸. Στόν Ποιητή καί Δημιουργό μας Θεό, πού μᾶς ἔπλασε **«ἐξ' οὐκ ὄντων»**, ὀφείλουμε οἱ ἄνθρωποι ὀλόκληρη τὴν ὕπαρξή μας καί ἡ ὁποία πρέπει ὀλόκληρη νά τοῦ

³³Ρωμ. ΙΓ', 1.

³⁴Πρξ. Ε', 29.

³⁵ΡΓ 31, 860.

³⁶Στό σημεῖο αὐτό μπορεῖ νά ἐπισημανθεῖ ὅτι, Ὁρθοδόξως, ἡ πρακτικὴ τῆς ἐν Θεῷ ἀπειθείας σέ ἐντολές πού ἔρχονται σέ ἀντίθεση μὲ τὴν θεία Νομοθεσία, δέν ἰσχύει μόνο γιὰ τούς νομοθετοῦντας κοσμικούς ἄρχοντες, ἀλλά καί γιὰ ἐκκλησιαστικούς. Ὅταν ὁ ἐκκλησιαστικός ἄρχων – προεστώς, νομοθετεῖ, ἢ ἐντέλλεται ἀντίθετα πρὸς τὴν Ἁγία Γραφή καί τὴν ἱ. Παράδοση, τότε οἱ ὑπ' αὐτόν ὀφείλουν τὴν κατὰ Θεὸν παρακοή, ἐφαρμόζοντας τὸ Ἀποστολικόν: «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον (περισσότερο), ἢ ἀνθρώποις». Ὑπάρχει ἄλλωστε, σύμφωνα μὲ τούς Πατέρες μας, **κακὴ ὑπακοή καί καλὴ ἀνυπακοή**. Ὁ σοφὸς μοναχὸς καί μεγάλος Θεολόγος τοῦ ΙΕ' αἰ. Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος σημειώνει σχετικά: *«Ἔστι κακὴ ὁμόνοια, καί καλὴ διαφωνία. Ἔστι σχισθῆναι καλῶς καί ὁμονοῆσαι κακῶς. Οἷς γὰρ ἡ φιλία ἀπωλείας πρόξενος, τούτοις τό μῖσος ἀρετῆς ὑπόθεσις γίνεται. Καί κρείσσων ἐμπαθοῦς ὁμονοίας, ἢ ὑπὲρ ἀπαθείας διάστασις. Καλόν τό εἰρηνεύειν πρὸς πάντας, ἀλλ' ὁμονοοῦντας πρὸς τὴν εὐσέβειαν»*. Βλ. Ἰωσήφ Βρυεννίου, *Τὰ Εὐρεθέντα*, Τόμος Β, σελ. 22.

³⁷Μτθ. 22, 21.

³⁸Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἐκκλησία καί Πολιτεία...σελ. 25-26*.

δοθεῖ. Ἐπομένως, οἱ ἐντολές πού ζητοῦν νά παραβοῦμε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπό Ὁρθοδόξου, Χριστιανικῆς πλευρᾶς εἶναι **ἀπαράδεκτες** καί μὴ ἐφαρμόσιμες. Αὐτό συνέβη μέσα στήν Ἱστορία, ἀλλά ὄχι πάντοτε.

Οἱ ἱστορικοί κάνουν λόγο γιά δύο τάσεις οἱ ὁποῖες διαμορφώθηκαν στήν διαχρονία τῆς ἐκκλησιαστικῆς πορείας, σχετικά μέ τήν ἀντιμετώπιση τοῦ Καίσαρος. Οἱ δύο αὐτές τάσεις χαρακτηρίσθηκαν μέ τά ὀνόματα δύο ἐκφραστῶν τους, ἐπισκόπων τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Οἱ τάσεις διαμορφώθηκαν, ὅταν ὁ υἱός τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Κωνσταντῖος (337-361) θέλησε νά ἐπιβληθεῖ στήν Ἐκκλησία, ἀποτολμώντας νά ἐκφράσει τον καισαροπαπισμό του μέ τή διατύπωση: «ὄπερ ἐγώ βούλομαι, τοῦτο κανὼν νομιζέσθω»³⁹. Ὅ,τι θέλω ἐγώ, αὐτό θά ἰσχύει ὡς νόμος! Τότε κάποιοι ἐπίσκοποι συμβιβάστηκαν μέ τήν παρά Κανόνας ἀπαίτηση τοῦ Αὐτοκράτορα. Ἄλλοι ὅμως ἀντέδρασαν, μέ κόστος φυσικά! Ὁ ἐκφραστής τῆς πρώτης τάσεως, τῆς ὑποταγῆς στόν Καίσαρα, ἦταν ὁ ἐπίσκοπος Εὐσέβιος Καισαρείας, κόλαξ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὁ θεωρούμενος ὡς πρῶτος «πολιτικός τῆς ἱστορίας». Ἡ δεύτερη τάση, ἐκείνη πού σημαδεύεται μέ τήν ὑγιῆ, ἐνδεδειγμένη καί πατερική ἀντίσταση καί ἀντίδραση ἔναντι τῶν ἀπεχθῶν ἐπεμβάσεων τῆς Πολιτείας εἰς τά τῆς Ἐκκλησίας, ἐκπροσωπεῖται ἀπό τόν **Μ. Ἀθανάσιο**, αὐτόν, πού δικαίως χαρακτηρίσθηκε ὡς «Ἄτλας τῆς Ὁρθοδοξίας». Τά συνολικά 16 χρόνια ἐξορίας ἦταν τό «τίμημα» ἐκείνου τοῦ τεραστίου πνευματικοῦ ἀναστήματος τῆς Ὁρθοδοξίας, πού ἄσκησε κριτική στόν παραπαίοντα Καίσαρα! Τή στάση τοῦ Μ. Ἀθανασίου συνεχίζουν καί ἄλλοι Πατέρες, ὅπως λ.χ. ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, πρῶην πολιτικός διοικητής. Με θάρρος καί ἀγιοπνευματική παρρησία θα πεῖ στον Αὐτοκράτορα ὅτι, «*imperator intra ecclesiam, non supra ecclesiam est*», δηλαδή, ὁ Αὐτοκράτορας εἶναι **μέσα στήν Ἐκκλησία, ὄχι πάνω ἀπό τήν Ἐκκλησία**. Μέ τό ἴδιο σκεπτικό καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θά ἀποστομώσει καί αὐτός τόν Αὐτοκράτορα Οὐάλεντα, λέγοντάς του ὅτι καί αὐτός εἶναι πρόβατο τῆς δικῆς του ποιίμνης, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας. «*Οἶδ' ὅτι πρόβατον εἶ τῆς ἐμῆς ποιίμνης*»⁴⁰!

Οἱ δύο τάσεις γιά τις ὁποῖες ἔγινε λόγος, συνεχίζονται μέσα στήν Ἱστορία καί στήν παλαιότερη καί τή νεότερη, ὅπως λ.χ. βλέπουμε νά ἰσχύει καί

³⁹Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ ὀ.π. σελ. 30.

⁴⁰PG 35, 976.

στήν περίπτωση τῶν δύο ἐπισήμων κληρικῶν, (ἀμφοτέρων Θεσσαλῶν), τοῦ Κων/νου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, καί Θεοκλήτου Φαρμακίδου, τοῦ δεσμίου τῆς ὀθωνικῆς Πολιτειοκρατίας κατά τόν 19^ο αἰ. Οἱ Εὐσέβιοι (συμβιβαζόμενοι) καί οἱ Ἀθανάσιοι (πατερικῶς ἀνθιστάμενοι) ὑπάρχουν καί σήμερα καί θά ὑπάρχουν πάντοτε...

Ε. ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΟ ΚΡΙΣΗ

Μέ τά ὅσα παρουσιάσαμε, δέν κομίσαμε «Γλαῦκαν εἰς Ἀθήνας». Εἶναι στούς μελετητές γνωστά, κατά τό πλεῖστον μέρος τους τουλάχιστον. Ὅμως, τό πρόβλημα δέν εἶναι οἱ γνωστές στή μετανεωτερική ἐποχή μας τακτικές τῆς ἐκάστοτε Πολιτείας, ἀλλά ἡ στάση καί θέση τῆς ἐκάστοτε Ἐκκλησίας, κατά τήν διοικητική της δομή, μορφή καί πορεία μέσα στόν κόσμο. Εἶναι ἀνάγκη νά κατανοηθεῖ πῶς, πρῖν ἀπό ὅποιονδήποτε διάλογο μέ τήν Πολιτεία καί μέ ἄλλα σχήματα, θεσμούς καί κοσμικά πρόσωπα, θά πρέπει νά ἔχουμε ξεκαθαρίσει ὡς Ἐκκλησία **τή δική μας θέση** καί ἀποψη, πού εἶναι προϊόν καί ἀπαύγασμα τῆς ἐσωτερικῆς μας πίστεως καί τοῦ ἀγιοπνευματικοῦ μας βιώματος. Ὅλα ξεκινοῦν ἀπό τή δική μας σταθερότητα ἔναντι τῆς ἀληθείας πού πρεσβεύουμε. Αὐτό, δυστυχῶς, δέν ἐφάνη κατά τήν παρούσα κρίση. Ἐφάνη ἕνα «θολό» τοπίο, μιά ἀβεβαιότητα, πού ἐκβάλλει σ' ἕνα «ἤξεις, ἀφήξεις», μιά διπλωματική γλώσσα, **μή ἐπιτρεπτή σέ ἐκκλησιαστικό χῶρο.**

Θά σταθοῦμε μόνο στό ζήτημα τῆς θ. Κοινωνίας. Ἄλλα εἰπώθηκαν καί ἄλλα ἐφαρμόσθηκαν! Εἰπώθηκε λοιπόν καί γράφηκε (καί ὑπάρχουν τά σχετικά κείμενα) ὅτι ἀπό τή θεία Κοινωνία δέν μεταδίδεται ὁ κορωνοϊός. Ὅμως ἡ προτροπή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἦταν νά μήν προσέλθει ὁ λαός νά κοινωνήσει, γιά νά μήν ἀσθενήσουν –λέει– κάποιοι ἐξαιτίας τῆς προσελεύσεώς των στούς Ναούς καί τό «χρεωθεί» ἡ Ἐκκλησία. Εἶναι δε φοβερό καί ἀνήκουστο τό γεγονός ὅτι στήν Ἀναστάσιμη Λειτουργία στή Μητρόπολη Ἀθηνῶν δέν εἰπώθηκε κἄν ἡ ἐκφώνηση: *«Μετά φόβου Θεοῦ πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε»!* Σέ ἄλλους Ναούς, κατά τήν ὥρα τῆς θ. κοινωνίας, ὅταν προσῆλθαν δύο –τρεῖς πιστοί γιά νά μεταλάβουν, ὁ τηλεοπτικός φακός στράφηκε σέ ἄλλη κατεύθυνση, γιά νά μή φανοῦν τά πρόσωπα καί πιθανῶς στιγματισθοῦν! Αὐτά συνέβησαν στήν Ὁρθόδοξη

Ἑλλάδα! Αὐτά καί ἄλλα συναφή ἔλαβαν χώρα, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διατύπωσε μία θεολογική θέση-ἀρχή, τὴν ὁποία ὁμως, στή συνέχεια, δέν μπόρεσε νά ὑποστηρίξει ἔμπρακτα. Ἀντίθετα, στή Σερβία, τὴ Βουλγαρία καί τὴ Γεωργία οἱ Ναοὶ λειτούργησαν κανονικά (μέ τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα προφυλάξεως), χωρὶς νά δώσουν στὸν ἐκεῖ Καίσαρα τὴν ἐξουσία νά ἐπεμβεῖ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως, ὅπως διαβάσαμε στὸ διαδίκτυο, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας δήλωσε ρητῶς, πρὸς τιμὴν του: «ἐγὼ δέν κλείνω τοὺς Ναοὺς». Ἀλλὰ καί οἱ τοπικοὶ ἐκκλησιαστικοὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν δέν ἦσαν διατεθειμένοι νά κλείσουν τοὺς Ναοὺς.

Στὴ χώρα μας τί συνέβη; Ἡ τακτικὴ τοῦ «ναὶ μὲν ἀλλά», στιγμάτισε ἐκκλησιαστικούς παράγοντες καί τοὺς ἐξέθεσε στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, πρωτίστως ὁμως τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁμως; Γιατί νά μὴν ὑπάρχει συμφωνία καί ἐναρμονισμὸς λόγων καί ἔργων; Μήπως κατὰ βάθος ὑπάρχει ἔλλειψη πίστεως; Γιατί ἀπὸ τὴ μία ἐκράζαμε μεγαλοστόμως: «ἀδιαπραγμάτευτο τό θέμα τῆς θ. Κοινωνίας, ἀδιαπραγμάτευτο, ἀδιαπραγμάτευτο» καί ἀπὸ τὴν ἄλλη κλείναμε τοὺς Ναοὺς γιὰ νά μὴν προσέλθουν οἱ πιστοὶ καί κοινωνήσουν, μήπως μᾶς χρεώσουν τυχόν κρούσματα; Τί πιστεύουμε ἄραγε; Ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος πού ἔγινε γιὰ μᾶς ἄνθρωπος, εἶναι δυνατόν νά ὑπόκειται στὰ ἀποτελέσματα τῆς πτώσεώς μας, πού εἶναι ἡ ἀσθένεια; Ἡ ἀσθένεια καί ἡ φθορά τῆς φύσεως, ὅπως καί ὁ θάνατος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ καί αὐτὴ καθαυτὴ ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ πρώτη νόσος τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὴν Ὁρθόδοξη καί ὄχι τὴ δικανικὴ ἀντίληψη περὶ τοῦ Προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. «*Νενόσηκεν ἡμῶν ἡ φύσις τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦ ἑνός, τούτέστιν Ἀδάμ*», σημειώνει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας⁴¹. Πῶς τώρα, μπορεῖ κανεὶς νά σκεφθεῖ ὅτι ὁ «*κοινωνήσας ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος*», Ἀναμάρτητος Λόγος τοῦ Θεοῦ, μπορεῖ νά ὑπόκειται στὴ μεταπτωτικὴ κατάσταση τοῦ δημιουργήματός Του, στὴ φθορά καί τὴ νόσο; Ὁ Θεὸς σαρκώθηκε, ἀλλὰ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς

⁴¹Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν*, PG 74, 789 AB. Ἐπισημαίνεται μάλιστα ἀπὸ τὸν γνωστὸ ἐκεῖνο θεολόγο Π. Νέλλα, ὅτι αὐτὴ ἡ τοποθέτηση τοῦ ἁγίου Κυρίλλου περὶ ἀσθενείας τῆς φύσεώς μας πού ἀναφέρεται στὸν τρόπο διαδόσεως τῆς ἁμαρτίας, ἐκφράζει τὸν πυρήνα τῆς Πατερικῆς Διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Βλ. Χρυσ. Σταμούλη, «*Θεοτόκος καὶ ὀρθόδοξο Δόγμα*», ἔκδ. «Τὸ Παλίμψηστον», Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 51.

πεπτωκυΐας φύσεως! Καί ἄν ἀκόμη ὁ Θεός καλέσει τόν ἄνθρωπο νά ἀναχωρήσει ἀπό τόν παρόντα κόσμο προσβεβλημένος ἀπό τήν ἀσθένεια τοῦ κορωνοϊοῦ, αὐτό δέν σημαίνει πώς ὁ Θεός ὑπόκειται στήν κτίση καί τή φθορά, ἀλλά ἐπειδή ἔτσι Ἐκεῖνος ἔχει ἀποφασίσει, ἀφοῦ μέ κάποιον τρόπο ὁ κάθε θνητός θά γευθεῖ τοῦ θανάτου κατά τό «ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν». Ἄλλο ὅμως αὐτό καί ἄλλο ἡ πίστη μας ὡς Ὁρθοδόξων, ὅτι ἡ ἀσθένεια δέν μπορεῖ νά μεταδοθεῖ μέσω τῆς θείας Κοινωνίας. Ὁ Θεός **θεραπεύει καί δέν μεταδίδει νόσο!** Ἄν ὅλα τά ἀνωτέρω, ὡς Ὁρθόδοξοι τά πιστεύουμε ὡς θεωρία (ὡς ζωντανή μᾶλλον ὁμολογία), γιατί δέν τά ὑποστηρίξαμε στήν πράξη; Ὡς μέλη τοῦ μυστηριακοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ἐξαγορασθέντες «*τῷ τιμίῳ αὐτοῦ Αἵματι*», ὀφείλουμε νά εἴμαστε ὑπάκουοι εἰς Αὐτόν καί ὄχι στίς καιρικές ἀναγκαιότητες. Αὐτές, ἄν ἔλθουν, τίς ἀφήνουμε, τίς προσπερνοῦμε, γιά νά μή χωρισθοῦμε οὔτε μία στιγμή, οὔτε ἓνα δευτερόλεπτο ἀπό τόν Θεό. Αὐτό εἶναι τό Ὁρθόδοξο καί συνάμα σταυρικό φρόνημα τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν!

Ἐπίσης, ἀκούσθηκε ἡ πρόταση καί ἡ προτροπή, οἱ Χριστιανοί νά πραγματοποιήσουν «*κατ' οἶκον Ἐκκλησία*». Αὐτός ὁ ὅρος χρησιμοποιήθηκε ἀπό τή Διαρκή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σέ μιά ἀπόφαση λόγῳ τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς Πολιτείας καί ὑπάρχουν τά σχετικά κείμενα πού τό μαρτυροῦν. Ἴσως εἰπώθηκε «*κατ' οἰκονομίαν*». Ὅμως, πρόκειται γιά μιά ἀδόκιμη καί ἀθεολόγητη διατύπωση, γιά μιά λανθασμένη προτροπή. «*Κατ' οἶκον Ἐκκλησία*» σημαίνει τήν τέλεση Εὐχαριστίας σέ κάποιον οἶκο, ὅπως γινόταν στά πρῶτα χρόνια τῶν διωγμῶν. «*Κατ' οἶκον Ἐκκλησία*», ἀπό ἱστορικῆς, Θεολογικῆς καί ἐκκλησιολογικῆς ἀπόψεως σημαίνει τήν τέλεση τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας σέ κάποιον οἶκο πιστοῦ, ὅπου συνάγεται ἡ μικρή συνήθως κοινότητα μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας, π.χ. τῆς Κορίνθου ἐπί ἐποχῆς Ἀποστόλου Παύλου, ὡς Σῶμα Χριστοῦ, συνεργομένη ἐπί τό αὐτό ὡς Εὐχαριστιακή Σύναξη. Εἶναι γνωστό ὅτι κατά τήν Ἀποστολική περίοδο, μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ προσευχή σέ διάφορους τόπους. Μποροῦσε νά γίνει κήρυγμα στίς Συναγωγές, ὅπως καί ἐκδηλώσεις σέ Ἰουδαϊκά κτίρια κ.λπ. Ὅμως ποτέ σέ αὐτά τά μέρη δέν γινόταν ἡ Εὐχαριστία, ἡ ὁποία φανέρωνε τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ! Ἡ Ἐκκλησία, λοιπόν, ταυτιζόταν μέ τήν Εὐχαριστιακή Σύναξη τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία ἐτελεῖτο **στίς οἰκίαις τῶν πιστῶν**, κάποιες πού προσφέρονταν καί διετίθεντο γιά τόν σκοπό αὐτό. Γι' αὐτό, σύμφωνα μέ τόν Ἀπόστολο

Παῦλο ἢ Εὐχαριστιακὴ Σύναξη, ἢ «κατ' οἶκον ἐκκλησία» καί ἢ «ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ», ὡς ὄροι καί ἔννοιες, ταυτίζονται.

Ὅφείλουμε, ἐπίσης νά γνωρίζουμε πῶς δέν ὑπάρχει κάτι κοινό μεταξύ Ἐκκλησίας καί πολιτικῶν κομμάτων, ἀφοῦ ἐμεῖς ἐπαγγελοῦμεθα **σταυρό**, κάτι πού εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο στοὺς πολιτικούς χώρους. Σταυρός σημαίνει **κένωση**, θυσιαστική διακονία, ἀνάληψη εὐθύνης σέ περίπτωση σφαλμάτων, ταπεινή ἀποδοχή τῶν πτώσεων κ.ἄ. Εἶναι, λοιπόν, δυνατόν νά ὑπάρχουν αὐτά σέ πολιτικές παρατάξεις, ὅπου ἢ μία κατηγορεῖ μονίμως τήν ἄλλη, χωρίς εἰλικρινή διάθεση αὐτοκριτικῆς καί διορθώσεως ἐσφαλμένων⁴²; Δέν μπορεῖ ἡ κοσμική ἐξουσία νά συμβαδίσει μέ τό σταυρικό φρονημα τῆς διακονίας τοῦ Κυρίου, ὅπως ἐκφράζεται στην Ἐκκλησία μας. Ἔτσι, κανένα κόμμα δέν εἶναι φιλοεκκλησιαστικό, παρά τό ὅτι ὑπάρχουν σέ ὅλες τίς κομματικές ἀποχρώσεις κάποιοι εὐσεβεῖς ἄνθρωποι, κάποια μεμονωμένα πολιτικά πρόσωπα, πού πιστεύουν καί ζοῦν ἐκκλησιαστικά: **πρόσωπα ὅμως, ὄχι ὀλόκληρη παράταξη!** Γνωρίζουμε λοιπόν τί ἔχουμε ἀπέναντί μας. Καί θά ἦταν μεγάλο λάθος νά ταυτισθεῖ ἡ Ἐκκλησία μέ μία λ.χ. συγκεκριμένη παράταξη, ἐπειδή δῆθεν αὐτή εἶναι ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας! Καμία πολιτική παράταξη δέν εἶναι ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας, παρά μόνο κάποια μεμονωμένα πρόσωπα, ὅπως ἐλέχθη. Ὅποτε, πάντως θέλουμε νά σκεφθοῦμε τήν διαλεκτική μεταξύ Ἐκκλησίας καί πολιτικῶν κυβερνήτων, θά πρέπει νά φέρουμε στό νοῦ μας τήν συζήτηση πού διεξήγαγε ὁ Κύριός μας μέ τόν Πιλάτο, ὀλίγον πρό τοῦ ἐκουσίου Πάθους Αὐτοῦ. Τήν ἀκοῦμε στά ἀναγινωσκόμενα Εὐαγγέλια τό ἐσπέρας τῆς Μ. Πέμπτης. Ὁ διεξαγόμενος διάλογος δείχνει φανερά πῶς, ὁ Πιλάτος ἦταν ἡ κοσμική ἐξουσία, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἦταν μίαν ἄλλη ἐξουσία. Ὁ Πιλάτος ἐρωτᾷ: «ποῦ εἶναι ὁ στρατός σου, ἡ ἐξουσία σου»; Καί ὁ Κύριος ἀπαντᾷ: «ἡ δική μου ἐξουσία δέν εἶναι ἀπό αὐτόν τόν κόσμον». Πῶς λοιπόν νά ἐπέλθει συμφωνία μεταξύ δύο τέτοιων διαφορετικῶν συμπαράγοντων; Ἄν, τώρα, ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ μέσα στόν

⁴²Εἶναι γεγονός ὅτι στήν πολιτική θεωρεῖται μεγάλο λάθος ἡ ἀναγνώριση σφαλμάτων, γιά νά μή γίνει αὐτό ἀντικείμενο ἐκμεταλέυσεως ἀπό μία ἀντίθετη παράταξη, ἀλλά καί μειώσεως στά μάτια τοῦ λαοῦ. Οἱ πολιτικοί μας φοβοῦνται τόσο νά ὁμολογήσουν σφάλματα σε τέτοιο βαθμό, ὥστε νά ἀκουσθεῖ ἀπό δύο πολιτικούς παλαιότερα ἢ συγγνώμη σέ ξένη γλῶσσα! Ἕνας πολιτικός εἶχε πεῖ στά Λατινικά: *mea culpa*, πού σημαίνει, «δικό μου τό λάθος». Ἕνας ἄλλος διατύπωσε τό ἴδιο στά Ἀγγλικά, λέγοντας: *I am unfair!*

κόσμο, ένσαρκώνει τή διακονία τοῦ Κυρίου καί τήν ἐφαρμόζει στόν κόσμο, μπορεῖ νά διαλεχθεῖ μέ τήν πολιτική, ἀφοῦ ὑπάρχει τόση διαφορετικότητα φρονήματος; Ἡ Ἐκκλησία, ἀπλῶς, θά διατυπώνει πρός κάθε κατεύθυνση τήν ἀληθείά της, καί θά εἶναι ἕτοιμη νά τήν ὑποστηρίξει στήν πράξη, ὅποτε τοῦτο καταστεῖ ἀναγκαῖο. Πάντως, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν προκειμένῳ εἶναι διαχρονικός καί θά πρέπει νά μᾶς προβληματίζει γιά τή στάση μας, γιά τό κατά πόσον εἴμαστε θερμοί καί «ζέοντες» στήν ἀγάπη Του: «Οἶδα σου τά ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρός εἶ οὔτε ζεστός· ὄφελον ψυχρός ἦς ἢ ζεστός· οὕτως ὅτι χλιαρός εἶ, καί οὔτε ζεστός οὔτε ψυχρός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου»⁴³.

Κλείνοντας, θά παραθέσουμε σέ μετάφραση τόν συγκλονιστικό διάλογο τοῦ ὄντως Μεγάλου ἐν Ἱεράρχαις, ἀγίου Βασιλείου μέ τόν ἑπαρχο Μόδεστο. Πρόκειται περί ἑνός διαλόγου, πού ἀποτελεῖ πρότυπο, ἀλλά καί μνημεῖο τόλμης καί ἀγιοπατερικῆς παρρησίας ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος. Πιστεύουμε πώς, αὐτός ὁ διάλογος, ὁ ὁποῖος διασώζεται ἀπό το ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο, ἀφήνει τό κατάλληλο δίδαγμα, ἀλλά καί μήνυμα πρός τίς σημερινές ἐκκλησιαστικές ἡγεσίες καί πέραν αὐτοῦ οὐδέν...

-Μόδεστος: Τί ἐπιδιώκεις ἄνθρωπε, μέ τό νά τολμᾶς νά στρέφουσαι ἐναντίον τόσο ἰσχυροῦ κράτους καί μόνος ἀπό ὄλους τούς ἄλλους νά αὐθαδειάζεις...καί νά μήν ἀκολουθεῖς τήν πίστη τοῦ βασιλέως, ἐνῶ ὄλοι οἱ ἄλλοι ὑπέκυψαν καί νικήθηκαν;

-Βασίλειος: Γιατί δέν τά θέλει αὐτά ὁ δικός μου βασιλεύς (ὁ Θεός) καί δέν ἀνέχομαι νά προσκυνῶ κάποιο κτίσμα, γιατί εἶμαι καί ἐγώ κτίσμα Θεοῦ καί ἔχω ἐντολή νά γίνω θεός (στό πρωτότυπο: «θεός κεκελευσμένος», κατά Χάριν Θεός).

-Μόδεστος: Καί ἐμεῖς πού σοῦ δίνουμε αὐτές τίς διαταγές, τί σοῦ φαινόμεστε, ἕνα τίποτε; Λοιπόν, δέν εἶναι γιά σένα μεγάλο πρᾶγμα νά ταχθεῖς μέ τό μέρος μας καί νά μᾶς ἔχεις μαζί σου;

-Βασίλειος: Ἀσφαλῶς δέν ἀρνοῦμαι ὅτι εἶσθε ἀξιωματοῦχοι καί ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὄχι ὅμως καί τιμιώτεροι ἀπό τόν Θεό. Καί το να

⁴³ Ἀποκ. 3, 15-16.

σᾶς ἔχουμε φίλους εἶναι βέβαια σημαντικό (γιατί ὄχι, ἀφοῦ και σεῖς πλάσματα τοῦ Θεοῦ εἶσθε), σᾶς ἀντιμετωπίζουμε ὅμως ὅπως κάποιους ἄλλους που εἶναι ὑπό τήν καθοδήγησή μας. Γιατί ὁ Χριστιανισμός δέ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τά πρόσωπα, ἀλλά τήν πίστη...

-Μόδεστος: Κανένας μέχρι τώρα (ἐπίσκοπος) δέ μοῦ μίλησε ἔτσι καί μέ τόση παρρησία.

-Βασίλειος: Ἴσως γιατί δέν συνήνητες ἀληθινά ἐπίσκοπο· διαφορετικά θά σοῦ μιλοῦσε κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἀφοῦ ἀγωνίζεται γιά τόσο σπουδαῖα πράγματα⁴⁴...

Μαῖος 2020

⁴⁴Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Ἐπιτάφιος εἰς Μ. Βασίλειον* 48-50, ΕΠΕ 6, 208-210.